

NAŠA SLOGA

POUČNI, GOSPODARSKI I POLITIČNI LIST.

"Slogom rastu naše stvari, a nesloga sve polvare" Nar. Posl.

Predplatnički poštarništvo: 20 for., a sejake samo 1 for. za celi godinu. Razmerno 1 for., a sejake 10 novčića za pol godinu. Izvan Carevine više poštarništvo. Gde se najde najmanje 8 sejaka, te su voljni, da im list šaljemo svima ukupno pod jednim zavojem i imenom, davaćem temu za 10 novčića, ne godinu avakom: Novčić se salju kroz poštarsku Naknadu. Ime, prezime i najbliži Pošt valja jasno označiti. Komu List nedodaje na vreme, neka to javi odpravniku u otvorenom pismu, za koje se neplaća nikakva poštarna, napisav izvana Reklamacija. Tko List prima i drži, ako je pošten, to ga i plaća.

Molimo sve naše obične i sadaće predstavnike da nam stare zaostatke predplatne poslati izvole. Želili se jošte tko na »N. Slogu« predplatiti, možemo ga svim dosada izašlim brojevi poslužiti.

Ured.

Što se je učinilo za poljodjelstvo u Istri.

(Dale i avrijetak.)

C. kr. vlada doniela je pred zemaljski sabor za njegova poslednjega zasjedanja zakonski predlog o kotarskim poljodjelskim zadružnicama i o pokrajinskom poljodjelskom vjeću. Evo u kratko sadržaja tega predloga. U svakom sudbenom kotaru može se ustrojiti kotarska poljodjelska zadružnica. Svraha njoj je upoznavati i promicati poljodjelske probitave u kotaru, prema tomu razpravljati i činiti predloge imenito za polučenje podrške od države ili pokrajine. Član zadružnice može biti svaki koji ima posjedu u kotaru. Kotarska politička oblast sporazumno sa vidjeljim poljodjeljima sudbenog kotara ima se pobrinuti da se zadružnica ustroji. Nacrti pravila i savove sastanak poljodjelaca. Pravila se razprave, promjene, potvrde, i izabere upravljajući odbor za svaku tri godine. Predsjednika i njegova zamjenika potvrđuje namjestništvo. Zadružnica mora brojiti najmanje 20 članova.

Troškovo na zadružnicu samu naruju njeni članovi prinošom ustanovljenim u pravilih.

Što je zadružnica u sudbenom kotaru, to je pokrajinsko poljodjelsko vjeće za cijelu pokrajiju. Imalo bi se brinuti za promicanje poljodjelstva u Istri, i u tom smjeru činiti predloge posarskoj kraljevskoj vladu i zemaljskom odboru, te podupirati težnje kotarskih zadružnica. Sjelo bi mu bilo u Poroču. Obstoјalo bi iz sliodećih članova: 1.) predsjednik koga imenuje car svakih šest godina; 2.) njegov zamjenik, član zemaljskoga odbora; 3.) izvjestitelj poljodjelstva kod namjestništva ili koj drugi politički činovnik; 4.) doa člana koje imenuje ministarstvo poljodjelstva; 5.) doa člana imenovana od zemaljskoga odbora; 6.) predsjednici kotarskih zadružnica; 7.) članovi odaslati možda od kojoga posve slobodnoga poljodjelskog društva. To vjeće ima svoj stalni odbor sastojeci iz osobala vjeća, spomenutih pod brojem 1—5, to iz trojice članova, koje izabiru predsjednici kotarskih zadružnica između sebe. Vjeće će se pravilno sastojati svake godine jedan put; odbor svaka tri mjeseca. Zapiski razpravah ima se pošljati namjestništvu. Njekim članovom vjeća daje se odšteta. Pisac poslova obavlja tajnik, kojega izabira odbor. Godišnji proračun troškova i račun uprave valja da odobri zemaljski sabor.

Ovaj predlog zakona smjera sva-kako na poboljšanje poljodjelstva.

Izlazi svaki 1. i 15. dan mjeseca.

UREDNIĆTVO I ODPRAVNIĆTVO

nalazi se:

Gorski Stadion N. 12.

Pisma se šalju platjene poštarine. Vesti, dopisi i drugi spisi stampaju se ili u cijelosti ili u izvadku, nadme prama svojoj vrijednosti i smjeru ovoga Listu. Nepodpisani se dopisi nepotrebuju. Osobna napadanja i čisto sukromici stvari nenašla niesta u ovom Listu. Prijeboda se pisma isključuju po 15 novčića, a svaki redak novčić. Oglaši od 8 redaka stola 10 novčića, a svaki redak svih 15 novčića; ili u slučaju optočivanja po što se pogode oglasnici i odpravnici. Dopisi se nevrataju. Uredničtvo i odpravnici, osim izvanrednih slučajevih, nedopisuje, nego putem svoje Listinice.

je dužnost putovati po Istri, motriti kako se zemlja obdjejava, kako se vinova lozu, uljku goji, kako se voće cipe, kako se šumom postupa, kako se vino priređuje, kako i koju vrst stoke se goji i u obće sve čim se poljodjelci bave. Uvidiv da dobro ne-rade ili da bi mogli bolje, s većom koristju, on bi jih imao podučavati: ne tako ni tako, nego ovako i ovako. Taj putujući učitelj ima 1000 forintih plaće, i 500 forintih za putovanje; u svu se nu njega troši 1500 forintih na godinu. Što mi znamo on je već i u Tinjanu bio, i tamo predavao talijanskim jezikom. Dapače, pošto se je sakupilo mnogo sveta, dao je reći, da izidu koji ne razumijevi talijanski. A kad je vidi da bi skoro sam osta, onda se došlo na to, da će ono, što bude putujući učitelj talijanski govor, u kratko reći učitelj tinjanske škole u hrvatskom jeziku. I taj putujući učitelj bio je dakle imenovan samo za Talijane. Koj talijanski nezna nemaju se od njega ništa naučiti. Ko ga je predložio i ko ga je imenovao, ili nije znao da su poljodjelci u Istri velikom većinom Hrvati, ili nije za nje mario, ili je imalo i to biti sredstvo, da se prisili Hrvate naučiti se talijanski i malo po malo hoto nehote potalijaniti se. Zastupnici Hrvati u pokrajinskem saboru saznali su da taj putujući učitelj nezna hrvatski. Oni su sastavili interpelaciju, upit na vladu, kako se moglo imenovati putujući učitelj za Istru čovjeka, koji nezna

Podlistak.

O izborih.

Priobčujemo razgovor Marka i Jurja o izborih zasabor (dielu). Marko je mlad i nezkušan. Juraj je zreo čovjek, muž ižkušan, zna pak odgovara kao da iz knjige čita. Možda su štogod zaboravili, možda se nisu u svemu i za svakoga jasno izrazili. Mi smo priravljili odgovor na svaki upit koji bi nam u toj stvari prispolio. Da-paće molimo sve čitatelje. »Naše Sloga« nas upitao i za najmanju, a mi čemo njim rado odgovarati.

Marko. Koji zakoni pišu o izborih?

Juraj. Zakon občinski sa izbornim redom. (Regolamento comunale e Regolamento elettorale per i comuni).

Zakoni pokrajinski sa izbornim redom pokrajinskim za Goricu, Trst i Istru. (Regolamento provinciale per Gorizia, Trieste e per l'Istria, ed il Regolamento elettorale per le diete di queste tre province).

Zakoni kasniji, kojima su ta dva promjenjena u nekih dijelovima.

Marko. Gdje bi se to našlo popisano?

Juraj. U knjigah »Raccolta di Leggi. Parrocchia Gaetano Cossia. Vol. primo e Vol. quartto, Navadimati li kojigu talijanski jer hrvatske nema.

Marko. Koliko zastupnika bira Istra na zemaljski sabor?

Juraj. Trideset, a biskupi: trčanski, po-rečki i krčki mogu doći na sabor, ako i nisu izabrani. Osti imaju na saboru tako zvani vikrili glas, da-ki svih je trideset i tri.

Marko. Tko bira onih trideset zastupnika?

Juraj. Pet jih biraju ljudi veliki posjednici; dvije biraju trgovčica komora u Rovinju; jedanaest jih biraju gradovi i znamenitija mjesta; a dvanaest jih biraju seoske občine.

Marko. Koji gradovi biraju zastupnike i gdje?

Juraj. 1, 2, 3, Kopar, Piran i Rovinj grad biraju doma svaki po jednoga za-stupnika.

4. Buza, Izola i Milje (Muglia) skupno biraju jednoga i to idu izabirati u Kopar.

5. Poreč, Cittanova i Umag, skupno biraju jednoga u Poreču.

6. Motovun, Buje, Vižnada i Opertol (Portole) biraju jednoga i to u Motovunu.

7. Pazin, Labin i Plomin jednoga, i to u Pazinu.

8. Vodnjan i Pula jednoga, i to u Vodnjanu.

9. Lošinj mal i veli jednoga, i to u malom Lošinju.

10. Cres i Krk (Veglia) jednoga u Cresu.

11. Volosko, Kastav, Lovran i Mošćenice jednoga u Voloskom.

Marko. Koje pa seoske občine (comuni foresi) biraju skupa zastupnike i gdje?

Juraj. 1, 2. Sve seoske občine kotara sudbenoga Volosko i Podgrad izabiraju skupa na Voloskom dva za-stupnika.

3. 4. Sve seoske občine koje spadaju pod sud koparski, piranski i bu-žetski izabiraju skupa u Kopru dva zastupnika.

5. Sve seoske občine suda porečkoga, bužetskoga i motovunskoga izabiraju skupa u Poreču dva zastupnika.

7. Sve seoske občine suda županjskoga, pujskoga i rovinjskoga izab-

biraju skupa u Vodnjanu dva za-stupnika.

9. 10. Sve seoske občine sudbenoga kotara Pazin i Labin izabiraju skupa u Pazinu dva zastupnika.

11. 12. Sve seoske občine suda krčkoga, cresskoga i losinjskoga izabiraju skupa u Krku dva zastupnika.

Marko. Što biraju po seoske občine?

Juraj. Sve ono što nespada po popisu pu-čanstva u gradove izabiraju gospodarje, računa su u seosku občinu (comune foresi). Dakle može biti stanovnik po jednog posve blizu grada, ač će ipak glasovati u zbori seoskih občin, tako njegova kuća nije računana u grad, a to je lako znati polag zadnjega popisa puka i polag kućnih brojeva.

Marko. Koji posjednici računaju se u va-sike posjednike?

Juraj. Oni koji plaćaju od posjeda zam-je u Istri najmanje 30 forintih i istoga državnoga poreza (imposta reale esclusa l'addizionale di guerra e tutte le addizionali communali, provinciali etc.)

Marko. Može li dakle i glavar občinski glasovati u velikom posjedu uime občine, ako ona plaća sto forintih i više istoga poreza?

Juraj. Ne može za sada.

Marko. Može li glasovati voliki posjednici, koji nije državljani austrijski?

Juraj. Nemože ni on.

Marko. Bill bio primljen u saboru za za-stupnika budu koji čovjek, koga bi se izabrao?

Juraj. Nebil. Ceta birači za zastup-nika u zemaljski sabor, mora imati ova svojstva: t. j. i. da ima gra-djanstvo u kojoh od onih kralje-

vinah i zemaljih koje su sada za-stupane na državnom saboru u Beču.

2. Treba da ima 30. godinu najmanje.

3. Da podpuno uživa gradjanska prava, t. j. da nije u konkursu i ako je bio sudjen za tabljinu, pronevjera-je i prevara, valje da prodru neka ljeta, odkad je obastao kaznu.

4. Valja da i on sam ima pravcu drugoga izabirati u zemaljski sa-bor istarski, a tko ima tu pravcu, vidit ćemo kasnije.

Marko. Da sam ja veliki posjednik, i da imam vrh toga pravo glasovati s gradjanom, ili u jednoj seoskoj občini, bili mogao glasovati sa svim trima, t. j. i s velikimi posjednicima i sgra-djani i u seoskih občinab?

Juraj. Nebil. Jer ako si veliki posjednik, imas pravo samo a gradjanu.

Marko. A da stanujem i da plaćam dosta poreza u gradu, a imam još posjed na selu ili onda smio glasovati s jednima i drugimi?

Juraj. Nebil; onda ti je slobodno glasovati samo s gradjanom.

Marko. A da imam pravcu glasovati u više občinah ili gradskih ili seos-kih, kako bi onda bilo?

Juraj. Onda ti je prosto glasovati samo u onom gradu ili s onom vanjskom občinom, gdje navodno stanuješ ili prihvataš. A občina se ovdje ne razumije samo jedna porezna občina, nego upravna občina (pode-staria, comuna locale).

Marko. Dakle po tom računu, kolikog god plaćam poreza, imam pravo samo jedan put glasovati kad se izabriju za-stupnici za zemaljski sabor?

Juraj. Tako je!

hrvatski, koji ljudi neznaajuće talijanski, tjeru iz sobe gdje je on imao predavanja? Ili ako se ga je već imenovalo za Talijane, zašto se ga nije imenovalo i za Hrvate. Oni su interpelaciju i podpisali Četvorica njih. A to nije dovoljan broj za interpelaciju. Troba da jih je najmanje pet. Predložili su interpelaciju zastupnikom Hrvata na podpis. A zastupnici Hrvata, isamo njih, naišu svi zastupnici izvanjskih občina, rekoše ne. Medju njima i dr. Amoroso zastupnik izvanjskih občina porečkog kotara, i dr. Constantini zastupnik izvanjskih občina pazinskega kotara, i bilježnik Šibis iz Vodnjana zastupnik izvanjskih občina puljskoga kotara, i kapetan Elluscegg zastupnik izvanjskih občina lošinjskoga kotara. Čuli smo da je ovaj poslednji, kad mu se je predložilo interpelaciju na podpis, odgovorio, da mu nije stalo do toga. Dakle nijem nebjijače stalo do njegovih izbornika; do toga, da bi i njegovi izbornici imali kakvu korist od učitelja putujućega, da bi se od njega čemu naučili. U obće među svimi zastupnicima bili su samo četiri, koji su htjeli vladu upitati da se i za Hrvate pobrine sa putujucim učiteljem. Svim ostalim je pravo da putujući učitelj nezna hrvatski, i da on podučuje samo ono koji znaju talijanski. Narode, možeš li i na dalje to podnašati? — Upit bi bio vredno. Vlada bi bila dužna napisati odgovor. Bi se ju bilo čulo. A tako imala je obranjena leđa. Magla je šutiti i šutila je, kad je g. Štrk u ime zastupnika Hrvata izrazio želju, da bi se pobrinulo i za putujućeg učitelja, koji bi bio vredan podučavati hrvatski puk u Istri. Nećaju biti Hrvati uvjek i u svakem samu plaćajući, morali bi biti i uživajući.

U proračun za tokuću godinu 1883. metnato je 12000, velimo dvanaest tisućih forintih za poljodjelsku svrhu i za javno gospodarstvo. Šta će se s tim novcem učiniti? U što će se potrošiti? Koju će korist imati Hrvati Istra? Na to mi nemožemo odgovoriti. To će znati gospoda u Poreču.

Hrvatom Istru nebjijaće od nikakve koristi poljodjelsko društvo, za koje su pomogli plaćati tajnika sa tisuću forintih godišnjih. Hrvatom Istra nije nit nemože koristiti onakav kakav je pokrajinski vrt, za kojega se je dosad potrošilo da sedamdeset tisućih forintih, i njihova novca. Za Hrvati Istra nije ustrojena poljodjelska škola u Poreču, za koju će oni doprinosaši svake godine koju tisuću forintih. Zakona za poljodjelske zadržnice i za poljodjelsko pokrajinsko viće neće Talijani da se učini, ako ne pod uvjet, da bude sve njim u rukuh, da bi pak valjda i tu doprinušali Hrvati bez ikakve svoje koristi. Putujući učitelj, kojegu pogremu plaćati i Hrvati Istra sa 1500 forintih godišnjih, je samo za Talijane. Zdvanaest tisućih metnuta u proračun teknuće godine za poljodjelstvo i gospodarstvo neznamo kako će se potrošiti, al znamo da jih i Hrvati plaćaju... A iz svega navedenoga sledi ovo: *Hrvati Istra kako u svem tako i u poljodjelskih stvarih plaćaju, a nedobivaju nit neuživaju. Oni su jedinci plaćajući.*

Do njih je samih da bude u tom i u svem drugače.

Predlog zastupnika Dr. Bulata i drugovah.

Nek visoka zastupnička kuća zaključi slijedeću zakonsku novicu:

Zakon

odleđe izprave §. 14 gradjanskog parbenog postupnika, krijepon za kraljevinu Dalmaciju.

Dokument objavljuje kućah četvinskih vjeća naredujem:

Članak I.

§. 14. Gradjanskog parbenog postupnika, krijepona za Dalmaciju uslijed povjete od 24. travnja 1816. i dvostrukih odluka od 28. srpnja 1816. broj 1268 i od 2. studenoga 1819. br. 1620 imu u svom danšnjem sastavu odpasti, te glasiti kako sledi:

§. 14. Obe stranke i njihovi pravni zastupnici neka se u svojim spisih služe i hrvatskim (srbskim) ili talijanskim jezikom i neka se pri tom krene svake suviše obširnosti, opetovanju i zadruživanju.

Članak II.

Ovaj zakon stupa u krijepon odmah svojim proglašenjem i nadležna je ministrica pravosuđa izvršava ovog zakona.

Nek ovaj predlog bude dostavljen pravosuđnom odboru na razpravljanje.

Beč, 18. veljače 1883.

Klun — Dr. Klašić — Pušić — Gödel-Lanoy — Dr. Tonkić — Hohenwart — Nuklić — Dr. Vojsnák — Obreza — Dr. Vitezović — Kossorovsz — Gentilini — Šupuk — Borrelli — Pfeifer Wilhelm — Dr. Bulat — Giovannelli Ignac — Vejnović — Dr. Grati — Giovannelli Ivan.

Obratloženje.

Sudbeni postupnici za zapadnu Galiciju, Izvuzam neke paragrame, bi u Dalmaciju i u talijanskom prevodu faktično uvezeni i sada imu obveznu krijepon uslijed carске povjete od 24. travnja 1816., koja je proglašena talijanskim i hrvatskim, i uslijed dvostrukih odluka od 28. srpnja 1816., broj 1268 i od 2. studenoga 1819. broj 1620. Talijanski prevod za Dalmaciju auglasan je onomu za kraljevinu Lombard-Mletačku i onemogućio je u istom slavenskom jeziku sastavljeno spise te da ih po mogućnosti i u istom slavenskom jeziku rešavaju; konično bude ministerialnom naredbom od 20. listopada 1883. br. 1861 izričeno izjavljeno, da se ta naredba nepratice samo na kaznene spise, nego također i na sve ostale u slavenskom jeziku sastavljene spise bez razlike, protezali se ovi na kaznene, parbene ili neparbene predmete, te da su u svakom slučaju dozvoljeni i pripušteni spisi i tužbe sastavljene u slavenskom jeziku. Unatoč ovih odredbama, unatoč §. 49. temeljnoga zakona, dogodilo se je, da su bili od sudova odbrinuti spisi sastavljeni u slavenskom jeziku. Prizivam je sud. Traču doduše u dva služajevlja takvu odluku privoga suda promjenio i ukinuo, ali u sladečih odlukah je isti prizivao sasvim protivno odredbo, te tako se sagdaju i kod vrhovnoga suda, da od nekoga vremena Izriča sasvim si protivno odluke.

Očekujem sa strane odbora, koji će se ovom stvari pačati, da će razpravljati i pitanje, dall se namo gorispoljeni zastupnici predlog protegnūti i na Istru.

Buduć u Istri postoji isti sudbeni postupnik kao i u Dalmaciji.

Buduć je u Istri pošao posljednjega brojenja pučanstva velika većna slavenskih stanovnika, akopren je dotični popis obavljen ne u prilog Slavenom.

Buduć vladaju isti odnosići. I gleda narodnih i gleda jezik, kao i u Dalmaciji.

To očekujem, da će odbor u razpravljati se predlog i na Istru protegnuti.

(Pleskanje).

redbami, koje su na temelju ovoga zakona izdane, u opreci sa praksom, koja već ovača povijest u Dalmaciju, čim je odluka postavljena načelo, da se §. 14. gradjanskog parbenog postupnika, imu uporabiti u Dalmaciji rješ po rješ, kako stoji napisan u talijanskom prevodu. Buduć taj predlog namjerava odvratiti pogubne posljedice, koje bi poslag predlagateljevoga razlaganja moraće nastati uslijed gornje odluke, to smatram za veoma prešno, da taj predlog čim prije postane zakonom.

Kod ove sada slobodan sam upoznati visoku vladu, da dokine postojeće knjižne odnose, Istri džbrom na jezik. Neprijetovam, moja gospodo, kad kažem ekačice odnose. Nije mi na žalost po poslovnom redusu dozvoljeno, da se potunce izrazim o predmetu, koji zasjeca jednu drugu pokrajinu, buduć da danas obavija prvo čitanje predloga odnosegoga se na Dalmaciju. Nego ipak nemogu da bar nješkolicu moju tvrdnju nepodkreplim, te navajam sadržaj trijih naredbanih izdanih uprav za Istru. Dvostrukim dekretom od 22. prosinca 1855. br. 109 bude naredjeno, da se lmaju bez iznimke priputstiti kod sudova svih spisa sastavljeni u kojem zemaljskom jeziku, ministerialnom se naredbom od 15. ožujka 1862. br. 885, članak 4. odredbe, da lmaju svu sudovu ležet u kotarj, gdje živu Slaveni, bezuvjetno primati u slavenskom jeziku sastavljeno spise te da ih po mogućnosti i u istom slavenskom jeziku rešavaju; konično bude ministerialnom naredbom od 20. listopada 1883. br. 1861 izričeno izjavljeno, da se ta naredba nepratice samo na kaznene spise, nego također i na sve ostale u slavenskom jeziku sastavljene spise bez razlike, protezali se ovi na kaznene, parbene ili neparbene predmete, te da su u svakom slučaju dozvoljeni i pripušteni spisi i tužbe sastavljene u slavenskom jeziku. Unatoč ovih odredbama, unatoč §. 49. temeljnoga zakona, dogodilo se je, da su bili od sudova odbrinuti spisi sastavljeni u slavenskom jeziku. Prizivam je sud. Traču doduše u dva služajevlja takvu odluku privoga suda pročitano i ukinuo, ali u sladečih odlukah je isti prizivao sasvim protivno odredbo, te tako se sagdaju i kod vrhovnoga suda, da od nekoga vremena Izriča sasvim si protivno odluke.

Znamo, ima već liep broj naših županika, koji se vazda službeno svojim hrvatskim jezikom služe, ali koliko jih je još, koji neće da se otrese talijanski? Al za ljubav božju zašto hrvatski nepriste, tako vas u tom prieđi, tko vam to brani?

Zar vaša neumjeća, što ste bili odgojeni u talijanskih školama? Nè, to vam neprijeđi, jer ako ste se i izučili u talijanskom jeziku, al svoga materinjeg nista nigda zahtevali, pak kako sada liepo hrvatski izgovljajte i propovедjate, tako možete, i još lakše, i hrvatski pisati — samo pođite i viditi ćete, kako ćete biti zadovoljni. Tko vam to brani zar vaša kršćka biskupska kurija? Oh ona još manje; tå jeduli neznote da vam je biskup Vrbničanin hrvatskoga roda sin, jedal neznote da on ljubi svoj narod i svoj jezik, jedal neznote da vaša biskupska kurija baš želi da hrvatski piše? Tko vam to brani? Zar vaše obične, vaš c. k. oblasti budu koje vrsti; al nè, nemogu i nesmiju ni one toga vam braniti. Tu nisu li naši kvarnerski otoci napućeni čisto hrvatskim putom (izumrli pa tisuć Talijana), nije li ova naša zemlja natopljena krvju hrvatskih junaka; pak neplači li ovaj naš hrvatski put, ova naša hrvatska zemlja te vaše činovnike, pak nisu li ti činovnici za put, a nè put za činovnike? Al neka bi se našao slobodno koji c. k. činovnik (ali toga neverujemo) ili koji vaš načelnik (ovo brže) koji vam nebi htio primiti hrvatski spis, zar da se zato prestrašite? Pozovite se na zakon i nebojte se ako i vrana vranj olijah ne vadi, ipak isti c. k. vršni sudovi podmoraju dati će vam pravo, jer je zakon uz vas. Ili je morda §. 19. tem. zak. prazno, mršto slovo? — Tko vam to brani? Zar koje kukvi osobiči prema Petru ili Pavlu? Al ako ćete vi za volju jednoga ili drugoga pogaziti svoj jezik a tudjim se služiti, onda nerecite da ljubite svoj rod i dom, onda oda vaš značaj! Gđe se radi o načelih, gdje se radi o izpunjivanju svojih dužnosti, tu nije nijednog gledati u obraz, već svoju vršiti, i zato vam neće zamjeriti nijedan pametan i nepristran čovjek, već će vas svatko pobvaliti. Za tobožnje pako uvrede tli naših šarenjaka, tli naših «nespašnih Talijanaca» vas nebudi brig. (Neka se ta gospoda opameti, pak neši se uzrou hrvatsku knjigu u ruke, kako uzimljete i u talijansku, žele li hrvatski krib jesti. Njim za volju nezdravljavate svoga jezika, njim koji vam nisu nikad pravili prijatelje; njim koji sačinjavaju, kako je naš sam prejasni Vladar izrekao, fakeljoznu-bun-tovničku stranku!)

DOPISI.

iz kvarnerskih otokah dne 9. Februara.

Zaokupile me razne misli. — Kako to, naš hrvatski puk u Istri i na otoci u miranje i dobrođadan, prijatelj je vladajuću kući, dočim naši Talijani u Istri nečirni su, čeznu tobožje «nespašeni» za prekomorskim kraljestvom, a sasvim tim naša vlast komu ugadja, koga gladi i miluje? Zar nas Hrvate iskrene prijatelje dijunisti ili te buntovne Talijane kivne joj pravo bilo izrčeno pripoznato od sudova i osobito od vrhovnog suda, kad mu je prvi put pitaju bilo postavljeno. To se isti odlikom od 7. lipnja 1878. broj 5178. Ali nakon četiri godine, i baki odlukom od 28. studenoga 1882. broj 13535 izjavljuje isti vrhovni sud da se u Dalmaciju imu upotrijebiti rješ po rješ §. 14. parbenog sudbenog postupnika, kako je napisan u talijanskom prevodu. Zato je od silne potrebe, da se sačuvaju stranke od škoda i da se svaku dvojbu odstrani u izvršavanju prava zajamčena temeljnim zakonom, datti zakonodavnim putem §. 14. gradjanskog parbenog postupnika za Dalmaciju pravi sačinjava, a to namjerava osnova zakona već podneseća u predlogu.

*

Pročitanje ovoga zakonskoga predloga obavio se je u zastupničkoj kući dne 16. prošloga mjeseca, kod koje sada poduprevovali i razložili svoj predlog Dr. Bulata; njegovoga obrazloženja nije nam moguće donjeti, jedno što nam prostor lista nedovoljan je izrođeni Hrvati Šarenjaci, a ti su još zlobniji, jer gori poturica od Tureta, koji na hrvatski narod nesamo podlio prijeti, već se i svim mogućim sredstvima služe da nas još u robске okovane sapeti drže! Nego toj svojoj nesreći krije smo si i mi sami: krije je naše nehajstvo, naša navadna popustljivost, naš politički drlemež! Al kako da si pomognemo? Dječina «Naša Sloga» nagovara nas, kaže nam put, a kazati će sve to bolje kad bude svake nečije izhdajala, kako ćemo si izvojati naše pravice. U tom, svaka rana trebaju svoga posebna lječa, svaki pritisak traži posebni uzrok. — Ja ću danas samo jednu nanešenu nam nepravdu pretresti, jednu da sam ranu odkriti, te pokazati našim rodoljubom kako ju zacieli.

Komu već nije poznata »Notar« od dne 6. jul. 1882. br. 2725 našeg slavnog kape-

Ugleđujmo se u Šarenjaku, kakvih li se oni dopušteni i nedopušteni sredstvi prihvajući samu da jim njihov jezik prodre u svako naše hrvatsko selo. I pišu nam i sude nam i silom nam uče djece talijanski, a mi da stojimo prekršteni rukuh, mi da ga nebranimo gdje nam ga brani svako i božje i ljudsko pravo? Hoćemo li uvjeti biti svim narodom po krmil? Ugleđujmo se u Njemcu kako se oni sile da nam svoj jezik narinu, kako njihov Schulverein *) novce siplje da se nemacke škole i ondje zasnuju i otvore gdje ni otroglog Njemca neima, a mi da naš jezik nebranimos da ga ne ljubimo i ne širimo? Gdje nam je razvikan hrvatski ponos, gdje li žarka domoljubje? Tako je narod se po jezicima diele, po kuježnostima clene, izgubimo li jezik, izgubimo sve, pak da mi naš mil materinski hrvatski jezik za ljuhav talijanski ili nemacki žrtvujemo, da se s njim neslužimo, da ga negovorimo, da ga neispisemo? Né, toga već med vam župnici neasmje biti. — Svi razlozi, koje bi budi koji župnik naveo da on tobože ne može hrvatski pisati službeno, svi ti razlozi bez temeljni su i prazni, puka su neoprostiva izlizka, izdajstvo su svoga rodalja, zabadač reku naš učen neumrli Karelac; zataraš li narodu jezik, zatro si i narod; pa opet: po jeziku narodi vječku i gospoduju, kako im ga otmeš, služuju.

Dajte dakle, Elušegova «Nota» budu uprav uzrok, s kojeg neka od sada u napred svi dušobrižnici lošnjakog kotara vode sve svoje župničke matice u hrvatskom jeziku, i u tom jeziku neka službeno dopisuju bez iznimke sa svim oblastmi. Dušobrižnikom biti će to na diku i čast, a zloglasnoj «Nota» najuspješniji uztok. »

Iz Tinjana koncem veljače.

«Reci mu reci, da ti on nereče», lmao je zušto na umu dopisnik poredek baba Istris ptiču nedavno iz Tinjana o naših odnosačih pod naslovom «Municipalia».

Neznajuš kako da počme, udari naš deljivo najprije na revizore ili pregledatelje občinskih računih.

Cosp. dopisnik prohtjelo se da poigra perom po biejoj harti, misleć tim bog si ga znade kakvo li junačstvo da je počulo. Predimo na stvar.

Pošten čovjek mora da se zgraža kad pomali kakva čovjeka ima već pet godina na kormilu ova občina.

Na obće zadovoljstvo aviju občinu, a na veliko čudo i neradovljstvo «Benevolentia» bjuho izabrani za pregledatelje računih: Vlko Krizmanić obč. vječnik i Šime Šuran obč. zastupnik, oba kmeti, uzor poštenjaci. Istinahod da nisu školah prošli koliko «Tlojanski Aristokrati» ali ipak većina u zastupstvu nije mogla po duševnosti pametnijim domaćim mužem izručiti onaj u istinu vele zamršeni posao.

Rečeni uzeši malo zatim pod svoju odgovornost račune, občev dokončati iste do 1. studenoga pr. godine uz uvjet, da jim imade upraviteljstvo biti na ruku i dati potrebite stvari i razjasnenja. Pitamo ovde g. dopisniku, koliko putah su pregledatelji pitali i zahtijevali «Protokol dražbe» razprodanih občinskih kutija od kojih nije občinski blagajnik nit novčica primio, pak što jim se odgovorio? Da se je valja Izgubio da se nemože naći itd. itd. Zašto se je pak kašnje našao kad su jim pregledatelji pričili tužbom? Zašto su ga dakle prije tujili? Valjda zato, jer je prošundrana kakovost stotinica. To ti je izpalio iz pera, kad si u Istru pisao, zar ne junačimo? Velis da su za prvog studenoga imali biti dokončani ručuni; a tko je kriv da se toliko zateže? Zašto su isti protokol tekar 29. studenoga izručili pregledateljem?

*) Druživo za podizanje njemačkih škola među slavenim Žiteljima. Ured.

**) Diečeće podupinom nazore g. dopisniku i odobravši njegov plemeniti predlog, Želimo da se neozivotvori samo u lošnjakom kotaru, već u čitavoj Istri. Kao što je on jasno dokazao, da neima i nemoga biti zaprte hrvatskom pišanju i dopisivanju na otocu, ne može da biti niti na istarskom kopnu. Do sada pišu nasi dušobrižnici većinom talijanski ili njemački neospažaju valjda, kolik je to «non-sense», kolika je to nepravda vlastitom jeziku. Potažimo činom da smo rodoljubi, da nismo tuđje pripremili jer su frazama neponomožno ni gobiti na narodu. Želi li tako kakovih hrvatskih tiskanica za crkvenu posudu neka se obrati na nas, mi ćemo drage valje pomodri i savjetom i činom. Dakle bez prigovora! Ured.

Kako biš ti grabinac sećo prije negoli travi pokosiš?

Nadalej jadliku dopisnik da su isti pregledatelji činili vragometnu halabdu kod predpostavljenih oblastnih prije nego li su računi bili dokončani. Pitamo opet, koga li su bijeli za savjet pitati, možda gospodinjsku?

Molida g. tajnika, koji službeno spise po kršnjam po dučanu po putevih otvara i svojim jedinomiljentom sve izvješćuju? Ili one koji su u onom blednom letu onako lepo kukavnom narodu krumpir dijelili? Ili onog koji je bez dozvole obč. zastupstva pušio, da se za izplatu žita nametak 16 ili 18% stavil; gdje je onih bilo, koji su na košu krumpir sadili, drugi komad po jednu ili dvoje pesti; gdje ih bili koji su na vreće ozimale spravili a drugi tekar na funte? Ili one koji su kmete izmuzili i izmamili novce, grozje, teran i druge stvari, da će to biti na račun občinskog duga, pak se o uknjiženju neviđi ni sela ni traga, nego su nemilosrdno prošundrani? Deder odgovori žarenjača? Valjda i ti na onu nogu Šepaš? Kako da si zaboravio pisati za koprivlje, koje se kupilo za novce od e. kr. kapetanata poslane, da se jednim kmetom pomože pošta tja na krizanteni i svetovrešini nukila prodavane? Takovi su ljudi poštenjaci, zar ne? Zar tebi stoji do blagostanja i obče koristi i napredka?

Piše nadalje da se tužilo načelnika i tajnika. Tužilo se jih što nisu dotične izbrane povjerenike pozvali na podpisanje zaplinsku sjeđnice, obdržavano 18. prosinca pr. g. slijedećeg dana, kako ono iste večeri obrekoše. Kako bi g. dopisnik mogao poslati izvješće zaplinsku na nadležne oblasti prije nego li je isti podpisao? Ove oblasti i njeke točke rješile a zaplinski nije podpisao? Liepe doista stvari!

Pak još se usudjuju takove stvari po novinah razglasavati? Tko hode i može imati niti da daju povjerenja u takove muževne? Zaboravio je g. dopisnik na sjeđnicu obdržavanu 2. ožujka 1881., gdje se zbio isti slučaj, a još i gorji? Nisu li povjerenici kad su došli da zapisnik podpišu, našli jednu točku kako važnu «krivotvorenu»? Oni nehtjedose ga podpisati, stoga stoji još danas nepodpis! Na sve to si brajne zaboravio. Ali kod nas vele «koga zmija uj, da se gušćerice bojiz».

Kasno se opazio ranu, ali nadati se da će biti i za nju liška; i lukava lisica se kad i kad u Željaju ulovi.

Gosp. dopisnik nije znao kako da se čim više osveti ovim poštelenim rodoljubom krateći jih mačkom koja straži u zasedi, da miša napade. Zar je to zasjeda ako čovjek svoje brani? Zato jer su čelič-muževi koji brane svagda i zagovaraju sve što je pravedno i pošteno, zato jer su oni čavci otvorili oči, su vam trn u oku? Maramo zaližo reći, da se nije do sada takoliko stražilo koliko on dokazuje u svom članku, jer bi se bilo inače bez glasne plesale, ali uvjeravamo vas, da ćemo u budućnosti mnogo bolje pazići, da vidimo da li smo mački, da li pravi poštenjuci, viditi će se kad se bude kod suda razpravljalo, tko su mučki, tko li miši. Do vidova gosp. dopisniku.

POGLEĐ PO SVIETU.

U Trstu 27. veljače 1883.

Iz Beča nikakvih osobitih novosti. Iztraga proti podmičenikom vodi se sa tri strane, a i ministarstvo i zastupnička kuća idu joj u svem na ruku, da istina izpliva na površje, pa da se krivci strogo kazne, jer državni se novac preveć težko smaze, nego da ga kojekukvi nevaljalci ludo troše i razsipaju. I gospodska je kuća prihvatala nekoje novice ka školskom zakonom. Tako zvani liberalci, a naimo Židovi, tim se novicom kruto opiru, akoprem neima na svetu školah strožes a vjerouzakonom skopčanih, nego što su baš Židovske. Iz toga svaki jasno vidi, što kane postići, kad svoju djetetu u vjericu odgajaju, a naša hoće da se odgaja bez vjere. Gdje neima vjere, neima ni reda ni porèdka, pa ni žilavosti, da se narod opre svojim

pjavičicom. Liberalci su dandanas toliko, koliko bezbožni, koji neteže za nijim drugim, nego da uprežu narod u svoj jarak. — Juđe se počeo razpravljati i proračun. Česi da misle predložiti zakon o uredovnom jeziku u raznih pokrajina. Naši se Talijani uzajemo pozivaju i bodre na međjan protiv ravnopravnosti i našega jezika u ovom Primorju, jer da je njihova knjiga stanja i slavnija od naše. Isto tako mudruju i Niemci u drugih pokrajina. Mi jim na to odgovaramo: kada budu oni za nas placati davke i davali soldate, onda ćemo se odreći svojih pravah, a sve dotle neku gledaju i muče. A što se knjigah tiče, ni njihove nisu postale ni prvi ni šesti dan stvaranja sveta.

U Hrvatskoj se čine priprave za izbore u bivšoj vojničkoj Granici. Trubi se u svjet, da će biti većinom izabrani Hrvati grčke vjere ili Srbi, koji da će se u nekojom slučaju vezati i s Magjari proti Hrvatom katoličke vjere. Nego to se neda vjerovati, jer i Srbi dobro znaju, kad podlegnu Magjaram Hrvati katolici, da su im podlegli i Hrvati Srbi. Brat brata može voditi i do same, ali u janu nikada; a naimo kad vidi, da bi i on u janu pao. Prava se braća uvjejk bratski mire i načinjuju.

U Jmačkoj kuo da će se opet razpaliti crkveno progostvo. Niemci Luterani, koji su snizili vjerouzakon do nekakvog filosofiskog sustava ili sistoma, nemogu nikako pojmiti, kako može crkva imati druga prava, nego li jih ima kakav Turnverein. Oni nepojmo, da se prava Crkva temelje na onih Isusovih riječi: Idite i učite sve narode sveta; oni nepojmo, da Spasitelj nije pitao Pilata, neka mu dopusti, da uči; kao nije rekao ni Apostolom, kad dodju u Rim, neka nezini, dokle se nisu tobože javili caru Tiberiju. Jedino što im je rekao jest: Meni bje dana sva oblast na nebū i na zemlji; idite dake i učite. Eto pravah crkve Kristov, a papa Lav XIII. nepiće od njemačko vlade ni stoti dio toga, jer dobro zna, da je Isukrat biljeza, u koju će se do vreka nišaniti. Nego mi kao da smo udarili preveć u glas korizmeni, zato vjedratimo se tā recimo još što o svjetovnih stvarih.

U Franceskoj sostavilo se težkom mukom novo ministarstvo, koje je mimoisto znani zaključak Senata, nadredivi članovom bivših kraljevskih obitelji, što služe u franceskoj vojsci, neka se sele iz vojsko na temelju nekog paragrafa od 1834. godine, kad nisu u Franceskoj republikanci mogli pisanuti. U Engleskoj su uhvatili razbojnik, što su ono u Dublinu u Irskoj bili ubili razne visoke engleske činovnike. Ali kao da im to ništa nekoristi, jer zlo postaje svaki dan gore, tako da se prevarno gibanje uhvatilo i same Engleske; a s druge strane Irci javno kažu, da neće mirovati, dokle god neizvođuju svoje slobode, il u protivnu slučaju Englesku do kraja neupropaste.

U Franceskoj sostavilo se težkom mukom novo ministarstvo, koje je mimoisto znani zaključak Senata, nadredivi članovom bivših kraljevskih obitelji, što služe u franceskoj vojsci, neka se sele iz vojsko na temelju nekog paragrafa od 1834. godine, kad nisu u Franceskoj republikanci mogli pisanuti. U Engleskoj su uhvatili razbojnik, što su ono u Dublinu u Irskoj bili ubili razne visoke engleske činovnike. Ali kao da im to ništa nekoristi, jer zlo postaje svaki dan gore, tako da se prevarno gibanje uhvatilo i same Engleske; a s druge strane Irci javno kažu, da neće mirovati, dokle god neizvođaju svoje slobode, il u protivnu slučaju Englesku do kraja neupropaste.

Italija bila na skoku, da pošlje svoje oklopnača pred Tripolis, da osveti neku uvredu nanesenu njezinu tamo konzulu; al se Turci dosjetili jadu, pak zaprosili oprošćenje, a Italiji izpodmalki izlizku, da se tamo ugniedzi.

Iz Rusije se opet čuje o prevratničkim prijetnjama, tako da se opet dvoji, da li će se car moći krunisati u maju mjesecu, kao što je to svjetu javio.

Bugarski knez da misli iti u pohode kralju grčkomu i to kroz Beč i Trst. Bog zna, zašto mu je ovud bliže, kad mu je kroz Macedoniju kraće!

Franina i Jurina.

Fr. Hlap! hlap hlap! hlap hlap hlap! ham ham ham ham? ţeć? ah! Ju. Ča ti je da bla-paš, bamaš i ţu-caš kako da sa-njaš od kakovoga gladuha, požeruha?

Fr. A bome, mi ne moru z glave ona dva u žeranju sasvim podobna, i tim mame je čim vidim — viš u kruši bave Istre — ţtij to „Imperianze slave“.

Ju. Uhul to je preveć laž. Pak ča je ono ţidioma del Kai-kai?

Fr. To je ono čemu se ja smijem, ter si domišljam onaj hlap hlap, ham ham, onega breka dugega i gospodara mu visokega: oba kaka bakalar, oba su složao po kučah klepetali; al bile su to, hvala Bogu, intemperanza kraljevske i dell' ţidioma: guai e quietissimi.

Ju. Pak?

Fr. Sad ni videt jednega od one dvojice u Višnjanu, ter se ne zna koj od njih je ono „l' inscrizione nell' ţidioma del Kai“ onake sprežima.

Ju. Ma baba Istra govor, da „l' inscrizioni slave in un bel giorno scomparvero“.

Fr. Pravo lmaš; lamine di metallo, svim napisom bit će zabiljanu najbrže on, zađ pila ţere i hlapa a pô strburi i probavljva.

Ju. Tako te Markovčani vero saznat, kad budu strburca opazili probavljati, ono ča sad samo ţele znat.

Fr. A ja! Gospodine sudče!

Ju. A ja!

Fr. Dragi Jurino ţteć ti kadagod on ţojic s Poreča?

Ju. Juđo kadagod kada se na njega namerin i kada ēu da se malo nasmijem.

Fr. Onda ţtij malo ovo pak se smij.

Ju. Daj ti, zač ment talijanski zajlik baš ne gre.

Fr. (ste). Tužna i težka vrimena nastaju!

Ju. Hm! Zač ni milvo poje bi bilo.

Fr. •Nâsim je neprijateljem svakog sredstvo dobre.

Ju. I to bi se otelo da pitaju prije va Po-raču ča će i kako će.

Fr. Ča ćeš, kupljena i prodana ţampa njim pomože na svaku ruku.

Ju. Jeti to misli onu ţampu ka se uzdržaje s onim ča noj ţirovah naš kmet daje, ali onu ka može i tri i četiri kase sisat?

Fr. To pitaj one ki se blide pod kupulom Miheljanlovom; čuj još dalje: zet će pokrajini deli svojih najboljih sinj, nju te dat u ruke neznalicam, ki ču ju po volji vuć od Jeruda do Pilata.

Ju. Previše je tega na jedanput zasul.

Fr. Ma i to jo beduto. Nego sada čuj kemu to on govor: ovo neka znaju oni ljakouni mladići ki bi bili jednim mabom pogazili prošlost i valje skočit u budućnost.

Ju. Ja neznam kemu to on misli reć, dali talijanskim al hrvatskim mladićem?

Fr. Ako prvim, onda je to mogal i starijim reć.

Ju. A ako drugim, oni mu sporuju, da nete prit va Poreč po mudrost, zač ni navada od petljara bisagi posušijat.

Fr. Franšu?

Ju. Ča ti je?

Fr. Znaš kemuj spodoban naš kmet va Istro?

Ju. Čemu?

Fr. Lemunu, zač kada ga stišeš i osišeš, hitiš ga na gomilicu.

Ju. Valjati; maj po ten račune spodoban i tovaru, po ken tuču i mlate kako i koliko njim je draga, a on brižan ne-reče ni černe ni bele.

Fr. I tistaj dobra; onda spodoban i koze, zač ga kernjell muzu kako i kozu.

Ju. Čemu su pak ti konca laštare i konca pinjate spodobani?

Fr. Borme ni nememu blagu, zađ blago poštuje i liža ruku ka mu jist dava a gospoda kernjell tančea va zdelu sko jedu.

Ju. A kaj ta zdeša?

Fr. To ti je naš kmet. Šnjegovum mukun

